

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI

2026/5

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

2026

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI

3-JILD 5-SON

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI
TO'PLAMI

3 - JILD, 5 - SON
2026

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

Alisher Navoiy ijodining o'rganilishi. "Makorim ul-axloq" asari.**Asadullayeva Marjona Azizbek qizi**

FarDu 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Alisher Navoiy ijodining ilmiy o'rganilish bosqichlari, manbashunoslik asoslari hamda Makorim ul-axloq asarining mazmun-mohiyati tahlil qilinadi. Asarda Navoiyning adabiy merosi, uning axloqiy-falsafiy qarashlari hamda Sharq uyg'onish davridagi o'rni dalillar asosida yoritiladi. Shuningdek, "Makorim ul-axloq"ning kompozitsion tuzilishi va undagi axloqiy kategoriyalar ilmiy jihatdan tahlil etiladi.

Abstract: This article analyzes the stages of scientific study of Alisher Navoi's creative heritage, the fundamentals of source studies, and the content and essence of the work "Makorim ul-Axloq." It highlights Navoi's literary legacy, his ethical and philosophical views, and his position in the Eastern Renaissance based on evidence. In addition, the compositional structure of "Makorim ul-Axloq" and the ethical categories within it are examined from a scholarly perspective.

Аннотация: В данной статье анализируются этапы научного изучения творческого наследия Алишера Навои, основы источниковедения, а также содержание и сущность произведения «Мақорим уль-ахлоқ». Освещаются литературное наследие Навои, его этико-философские взгляды и место в эпохе Восточного Возрождения на основе научных данных. Также проводится научный анализ композиционной структуры «Мақорим уль-ахлоқ» и содержащихся в нём этических категорий.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy ijodi, Husayn Voiz Koshifiy, Temuriylar davri, Sharq mumtoz adabiyoti, axloqiy-falsafiy qarashlar, inson kamoloti, ma'naviy qadriyatlar, didaktik adabiyot, tazkira manbalari, ilm va ma'rifat, adolat va insof, Navoiyshunoslik, Sharq uyg'onish davri.

Keywords: Alisher Navoi's creativity, Husayn Vaiz Koshifi, Timurid period, classical Eastern literature, ethical-philosophical views, human perfection, spiritual values, didactic literature, tazkira sources, knowledge and enlightenment, justice and fairness, Navoi studies, Eastern Renaissance.

Ключевые слова: творчество Алишера Навои, Хусейн Ваиз Кошифи, эпоха Тимуридов, классическая восточная литература, этико-философские взгляды, человеческое совершенство, духовные ценности, дидактическая литература, тазкира-источники, знание и просвещение, справедливость и честность, навоиведение, Восточное Возрождение.

Kirish. Alisher Navoiy — turkiy adabiyot tarixida beqiyos o'rin egallagan buyuk mutafakkir, davlat arbobi va insonparvar shoir hisoblanadi. Uning ijodi XV asr Temuriylar davri madaniy yuksalishining cho'qqisi bo'lib, nafaqat adabiyot, balki falsafa, tilshunoslik va axloqiy tafakkur rivojiga ham katta ta'sir ko'rsatgan.

Asosiy qism

Navoiyning ijodini o'rganish bosqichlari. Navoiyning ijodini o'rganish bir necha tarixiy bosqichlardan iborat:

XV–XVI asrlar: Navoiy hayoti davridayoq uning asarlari keng tarqalgan. Zamondoshlari tomonidan yozilgan tazkiralari muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

XVII–XIX asrlar: Navoiy ijodi ko‘proq Sharq mumtoz adabiyoti doirasida o‘rganildi, ammo ilmiy tizimlilik yetarli emas edi.

XX asr: Sovet davrida Navoiy ijodi filologik asosda chuqur tadqiq qilindi. Matnshunoslik, tarixiy-tipologik tahlil rivojlandi.

Mustaqillik davri: O‘zbekistonda Navoiy merosiga milliy qadriyat sifatida yondashuv kuchaydi, yangi ilmiy izlanishlar, nashrlar va tarjimalar paydo bo‘ldi.

Bu bosqichlarda Navoiyning asarlari nafaqat adabiy, balki ijtimoiy-siyosiy va axloqiy manba sifatida ham o‘rganildi.

“Makorim ul-axloq” asari haqida umumiy ma’lumot

Makorim ul-axloq — Husayn Voiz Koshifiy tomonidan yozilgan axloqiy-falsafiy asar bo‘lib, unda inson kamoloti, odob-axloq normalari va jamiyatdagi ma’naviy qadriyatlar yoritiladi. Bu asar Alisher Navoiy davridagi ma’naviy muhitni aks ettiruvchi muhim manbalardan biridir.

Asar didaktik ruhda yozilgan bo‘lib, unda Qur’on va hadislar, shuningdek, qadimgi Sharq mutafakkirlarining qarashlariga tayangan holda axloqiy me’yorlar tizimi bayon etiladi.

Asarning mazmuniy tahlili. “Makorim ul-axloq” quyidagi asosiy g‘oyalarni ilgari suradi:

Inson kamoloti: Insonning eng oliy fazilati — axloqiy poklik va ma’naviy yetuklikdir.

Adolat va insof: Jamiyat taraqqiyoti adolatli boshqaruvga bog‘liq.

Ilm va ma’rifat: Ilm insonni komillikka yetkazuvchi asosiy vosita sifatida talqin etiladi.

Sabr va qanoat: Axloqiy barkamollikning muhim unsurlari sifatida ko‘rsatiladi.

Asarda har bir axloqiy tushuncha misollar, hikoyatlar va diniy manbalar bilan mustahkamlangan bo‘lib, bu uning didaktik ta’sir kuchini oshiradi.

Navoiyning axloqiy qarashlari bilan bog‘liqligi

Alisher Navoiy asarlarida ham insonparvarlik, adolat, ilmga intilish kabi g‘oyalar yetakchi o‘rin tutadi. Xususan, uning “Mahbub ul-qulub” asari bilan “Makorim ul-axloq” o‘rtasida mazmuniy yaqinlik mavjud. Bu ikki asar Sharq axloqiy-falsafiy tafakkurining uzviy davomiyligini ko‘rsatadi.

Ilmiy ahamiyati va manbashunoslik qiymati

“Makorim ul-axloq” va Navoiy asarlari quyidagi jihatlar bilan ilmiy ahamiyatga ega:

Sharq axloqiy tafakkurining rivojlanish bosqichlarini aks ettiradi

Adabiy va diniy manbalar sintezini ko‘rsatadi

O‘rta asrlar ma’naviy hayoti haqida aniq tasavvur beradi

Xulosa. Alisher Navoiy ijodi o‘zbek va jahon adabiyoti tarixida muhim o‘rin tutadi. Uning merosi asrlar davomida turli ilmiy yondashuvlar asosida o‘rganilib kelinmoqda. Makorim ul-axloq esa Navoiy davrining axloqiy-falsafiy muhitini

tushunishda muhim manba hisoblanadi. Ushbu asar orqali inson kamoloti, axloqiy qadriyatlar va ma'naviy yetuklik masalalari chuqur yoritilgan.

Shunday qilib, Navoiyning ijodi va unga yaqin davrda yaratilgan axloqiy asarlar o'zaro uyg'un holda Sharq ma'naviy merosining yuksak namunalarini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, turli nashrlar.
2. Alisher Navoiy. Xamsa. — Toshkent: Fan nashriyoti, 1983.
3. Husayn Voiz Koshifiy. Makorim ul-axloq. — Tehron va Toshkent nashrlari asosida.
4. Abdurauf Fitrat. O'zbek adabiyoti namunalari. — Toshkent, 1928.
5. Oybek. Navoiy. — Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti, 1945.
6. Izzat Sulton. Navoiy ijodiyoti masalalari. — Toshkent: Fan, 1968.
7. Bertels Evgeniy Eduardovich. Alisher Navoiy va uning davri. — Moskva, 1965.
8. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi. Alisher Navoiy asarlarining mukammal to'plami. — Toshkent, turli jildlar.
9. O'zbek adabiyoti tarixi. — Toshkent: Fan nashriyoti, 1970–1980-yillar.
10. Navoiy qomusi. — Toshkent: Sharq nashriyoti, 2016.

